

Poszt-castrói forгатókönyvek

VISSZHANG - LXV. évfolyam, 25. szám, 2021. június 25.

Castrók után Putyin útján? című írásában (ÉS, 2021/19., május 14.) Horvát János a Raúl Castro visszavonulása utáni lehetséges politikai forгатókönyvekkel foglalkozik, de meglepően nem tesz említést talán a legígéretesebbéről, a kínai-vietnámi modellről, amelynek szép számmal vannak hívei Havannában. Szerintem a szerző túl nagy jelentőséget tulajdonít a putyini scenáriónak, amelynek a kubai politikai elitben nincsenek jelentős támogatói, már csak azért sem, mert nem a kommunista párt deklarált vezető szerepére épül.

Fidel Castro 2008-as lemondása után voltak olyan várakozások Havannában, hogy a gazdaság rossz teljesítménye a kubai vezetést komoly fordulatra fogja kényszeríteni, amelyet addig nem mert föl vállalni, amíg Fidel volt a *jefe máximo*. Ám Fidel még politikai visszavonultságában is hatásosan fékezte Raúl félénk, következtelen, meggyőződés nélküli gazdasági reformjait. Tudta, hogy Fidel a legrosszabb véleménynel volt Teng Hsziao-ping piacosító kínai reformjairól, de a „revizionistának” bélyegzett magyar reformokról is, amelyek szerinte a társadalmat szegényekre és gazdagokra osztják, és idővel potenciálisan – a magánvagyonok fölhalmozódásával és a civil társadalom megerősödésével – aláássák a kommunista párt vezető szerepét, valamint politikai hatalmát. Se Fidel, se Raúl nem akarta, hogy a Kubai Kommunista Párt belelépjön ebbe a politikai „csapdába”. Raúl a „virágzó, fenntartható szocializmus” vízióját mélyebb reformok nélkül akarta megvalósítani, nem is lett belőle virágzás.

2018-ban Raúl lemondott az államfői posztról a párthoz hű Miguel Díaz-Canel javára, aki most a párt első titkári funkciójában is követi őt. A gazdasági helyzet közben – a koronavírus-járvány, a Trump elnök által erősen megszigorított szankciók és a gazdaság gerincét alkotó turizmus drasztikus visszaesése miatt – drámai módon tovább romlott. Tavaly a GDP 11 százalékot zuhant. Ha hinni lehet a kubai hivatalos nemzetijövedelem-adatoknak, akkor a GDP döcögve – évente átlagosan alig két százalékkal – növekedett az utóbbi másfél évtizedben, de független szakértők inkább stagnálásról beszélnek. Ráadásul a lakosság és a munkaerő nemcsak hogy évről évre fogy, de gyorsan öregszik is. A gazdaság egy helyben topogása már kezdte kikezdeni a kubai forradalom elismert szociális vívmányait. Márpedig a castrói társadalmi szerződést csak egy dolog legitimálta a tömegek szemében: az állam garantálta a legalapvetőbb emberi szükségletek kielégítését, még ha alacsony szinten is. Közben a rezsim belső politikai bírálata – részben az internet mozgósító- és szervezőereje hatására – fokozódik, ahogy erre Horvát János is utal.

Ebben a kilátástalan poszt-castrói gazdasági helyzetben Díaz-Canel méretes kihívással találja magát szembe. Képes lesz-e a régen várt „komoly fordulat” karmesteri szerepére – erőszak, rendszerváltás, netán polgárháború nélkül? Mivel jelenleg nincs robbanással fenyegető, alulról jövő tömegnyomás a kommunista vezetésen, lehetőség adódik a Kubában sokak – nem utolsósorban az új *jefe máximo* – által sikeresnek tartott kínai/vietnámi gazdasági modellre való fokozatos átmenetre (Díaz-Canel eddig mindenben a fokozatosság híve volt). A pártelit számára e modell fő előnye az, hogy az eddigieknél jóval mélyebb és átfogóbb piaci reformok – köztük az állami szektor jelentős részének privatizálása – úgy dinamizálhatják a gazdaságot és az életszínvonalat, hogy közben fönmaradhat az egypárti politikai uralom. Úgy tűnt, hogy igen visszafogott gazdasági reformjaival Raúl Castro már évekkkel ezelőtt ebben az irányban próbált elmozdulni, de a bátortalan lépések korántsem érték el a gazdasági fordulathoz szükséges kritikus tömeget. Kuba még most is közelebb áll Észak-Koreához, mint Kínához vagy Vietnámmhoz.

A 90 éves Raúl politikai nyugdíjba vonulásával most elhárulhat az egyik utolsó akadály a kínai/vietnámi

modell rendszerszintű bevezetése előtt. A következő évek döntik el, hogy az új állam- és pártvezetőben Kuba megtalálja-e a maga Teng Hsziao-pingjét, aki építhet a Fidel utáni időszak erőtlén reformjaira és a szárnyait bontogató magánszektorra. Ugyanúgy, mint Kínában és Vietnámban, a szigetországnak a külföldi tőke előtti megnyitásával viszonylag rövid időn belül repülőstartot vehet a kubai gazdaság. Megfelelő politikai reformok és jogi szabályozás életbe léptetésével Kuba a külföldi beruházók (köztük az Amerikában élő kubaiak) vonzó célpontja lehet, különösen egy új demokrata elnökkel a Fehér Házban. Nemigen van még egy ország a világon, ahol annyi jól iskolázott ember áll rendelkezésre a munkaerőpiacon havi 30-40 dollárért, mint Kubában, és karnyújtásnyira Amerikától.